

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Redactie-sekretariaat: Postbus 7176 te Amsterdam.

Administratie: Pasteursingel 29b, Rotterdam-7

Weest niet bezorgd

(2)

In onze dagen valt voor de moderne mens de horizon van het leven samen met deze wereld. Daarom zoeken, of beter verlangden zij naar het goede op aarde en voor velen is dit eten, drinken en kleren en wat daar nog bij komt is alleen van deze aarde. Ik zou kunnen wijzen op de gevolgen van het begeren van volken en mensen, van het zoeken van de garantie voor het leven in het bezit dat hiervoor nodig wordt geacht, maar laat ons de staf niet breken over anderen, veel eer proberen de rijkdom van een leven uit de hand van die Vader aan anderen te tonen.

Het is alleen genade te weten dat het leven meer is, dat het de vervulling is van Gods beloften.

Zo komen we tot de climax in de woorden van Jezus.

Uw Vader weet dat gij al deze dingen behoeft.

Die boodschap van de hemelse Vader, die weet en zorgt, zou ik het evangelie in een notedop willen noemen. Het is een eenvoudige waarheid, die niet zoveel uitleg behoeft.

Maar omdat deze waarheid, hoe eenvoudig ook voor wijzen en verstandigen verborgen is, zeg ik er iets bij.

Wanneer we een beroep doen op die Vader, b.v. aan het bed van een patiënt in een groot ziekenhuis, weten wij ook wel dat het een onvoorstelbare zaak is, dat er in de hemel een Vader is die luistert en aandacht heeft voor die ene mens persoonlijk en gelijk voor al die andere mensen in deze wereld die tot Hem bidden. Wat is nu het verrassende dat wij van Jezus Christus hebben ge-

leerd en in Hem hebben mogen zien? Hij was op deze aarde, sprak en leerde over Zijn Vader in de hemel. Hij was één onder de miljoenen in deze wereld en wat hebben de zijnen nu in grote verwondering ontdekt?

Dit, dat er alle aandacht was voor het leven van deze Ene, in de hemel bij zijn Vader en dat zijn leven, ook toen alles zo voor het oog uit de hand liep, tot in de kleinste dingen werd geleid en deze Jezus heeft gezegd: Mijn Vader is uw Vader: uit genade worden zondige mensen tot kinderen van God aangenomen.

En Hij heeft ons leren zien dat alles wat in de bijbel geschreven is, van de eerste tot de laatste bladzijde één lang verhaal is over de Vader en zijn Zoon Jezus Christus, die zich er voor inzetten dat verloren zonen en dochters in deze wereld de weg naar de Vader vinden.

**RADIO-BIJBELSTUDIE
VOOR DE EVANG. OMROEP
gehouden door
DS H. J. VAN DER KWAST**

En de Heilige Geest, die in de bijbel genoemd wordt de geest van het zoonschap en de geest van de aanneming tot kinderen overtuigt door dit evangelie, zodat mensen geloven, wat ze nooit met hun verstand kunnen omvatten: dat er een Vader in de hemel is, die zorgt.

Daarom zei ik: Onze Vader, dat is het evangelie, dat is het helemaal.

De nood van onze wereld is trefend geformuleerd in de titel van

het boek: de wereld heeft geen vader.

Uw Vader, zegt Jezus en wij moeten die Vader niet te veel voor de voeten lopen met onze bezorgdheid, maar op Hem vertrouwen, dat is zijn eer als Vader.

Aardse wijsheid zegt: het leven is eten, drinken en nog heel wat, mogelijk komt er ook nog een god aan te pas.

Hemelse wijsheid leert: eerst het koninkrijk van de Vader en het andere komt er bij.

Er staat: zoekt eerst het koninkrijk van God en zijn gerechtigheid, u mag dit lezen als twee woorden voor één zaak: het koninkrijk is gerechtigheid. In die gerechtigheid maak ik nu drie onderscheidingen.

Allereerst gaat het om de gerechtigheid die ons uit genade wordt geschonken in Christus tot verzoening en vergeving van onze zonden.

Vervolgens wijs is u op de gerechtigheid, die Christus voor ons verwierf en daarin bestaat dat wij door zijn kracht in een nieuw leven God kunnen dienen in dankbaarheid en toewijding.

En deze gerechtigheid is dan weer allereerst dat wij eenvoudigweg Gods geboden onderhouden, want Jezus zegt in Matth. 5 : 17, dat Hij niet gekomen is om de wet en de profeten te ontbinden, maar om die te vervullen.

Daarbij waarschuwt Hij dat een mens zich hier niet met een zacht lijntje van af mag maken: Want indien uw gerechtigheid niet overvloediger is, meer dan die der Schriftgeleerden en Farizeeën, zult gij het koninkrijk Gods geenszins binnengaan.

U kunt in de bergrede (Matth. 5 t.m. 7) nalezen, wat dit inhoudt. Jezus leert ons de geboden in hun geestelijke diepgang verstaan, ik noem een paar dingen: niet in toorn leven, maar vriendelijk zijn, uw vijand liefhebben, de vrouw van een ander niet aanzien om haar te begeren, het andere kunt u zelf nalezen in genoemde hoofdstukken.

Tenslotte gaat het ook om het nastreven van gerechtigheid in alle verhoudingen tussen mensen en volken, want het rijk legt beslag op heel het leven om daarop ge-

nezend in te werken in de naam van Hem, die kreupelen genas en blinden het gezicht gaf.

Maar, wat de mens van nature voorop stelt, komt in een leven uit de hand van de hemelse Vader niet op de eerste plaats, al die dingen, die de mensen zoveel zorgen geven, worden bovendien geschonken.

Daarmee wordt niet gezegd dat aardse levensbehoeften ons onverschillig moeten laten, neen, zij worden op hun juiste plaats gezet: Eerst het koninkrijk en vervolgens: geef ons heden ons dagelijks brood.

De uit dit alles voortvloeiende levenspraktijk is leven bij de dag. Hierbij wil ik wijzen op het volk Israël dat op weg naar Kanaän in het manna van dag tot dag leefde uit de hand van God.

Het volk van God is nog onderweg, het is op weg naar de volmaking van het rijk. God zorgt voor het brood onderweg en voor nog veel meer.

Als de dag van morgen zorgen geeft, moeten zijn kinderen bedenken dat Hij ook morgen Vader is, die weet wat ieder nodig heeft, en niet wil dat wij vandaag de lasten van morgen dragen.

En als Jezus zegt, elke dag heeft genoeg aan zijn eigen kwaad weet Hij, die onze lasten droeg, waar Hij over spreekt.

In dit nummer:

Pagina 9
Ds H. J. van der Kwast,
Weest niet bezorgd (2)

Pagina 10
Prof. C. Veenhof,
„Oecumenisch onderwijs” en
kommunisme

Pagina 11
Herman Amelink,
„Macht en onmacht van de
twintigste eeuw”

Pagina 12-13
D. W. L. Milo,
Driekoningen
M. de Jonge,
Tana Mema - Tana Dawa (5)

Pagina 14
Boekbespreking

C. VEENHOF — KAMPEN

„Oecumenisch onderwijs” en Kommunisme

Wie de kranten goed heeft gevolgd is er van op de hoogte dat het conflict over een kommunistische godsdienstleraar in Zwolle nog lang niet ten einde is. Het bestuur van de school en een overweldigende meerderheid van de ouders der leerlingen heeft uitgesproken dat deze leraar niet kon gehandhaafd worden. Het bestuur heeft hem daarna op grond van zijn kommunist-zijn ontslag aangezegd. Maar die leraar is in beroep gegaan bij de „Commissie van beroep”, welke uitspraak moet doen over het al of niet rechtmatige van een ontslag. We hebben ook het verslag van de openbare vergadering van de commissie en de pleidooien die voor en tegen zijn gevoerd kunnen lezen.

Er is over deze kwestie dus al veel te doen geweest en dat is nog het geval. Trouw bood ons een artikel waarin in feite een eventueel ontslag werd afgekeurd. De voorzitter van de overkoepelende organisatie van christelijke onderwijzers en leraren liet zich in gelijke geest uit. En we hebben ook al weer kunnen lezen dat de PvdA, de PPR, de PSP en — natuurlijk — vooral de CPN een ontslag heftig bestreden. Zo'n ontslag zou een aanval zijn op de geestelijke vrijheid die in ons land moet heersen. Het zou een gebrek zijn aan tolerantie enz. Ook een aantal theologen en theologanten — deze lieden komen steeds meer tot de overtuiging dat zij krachtens hun theoloog-zijn zich met allerlei zaken in staat en maatschappij moeten bemoeien — velden een vernietigend vonnis over wat het bestuur van de Carolus Clusius-College en 90% van de ouders hebben gedaan.

★ ★ ★

Er zijn aan deze kwestie enkele aspecten die een betekenis hebben welke ver en ver uitgaat boven die van een plaatselijk conflict. Ik durf zeggen dat die zelfs het welzijn, in laatste instantie ook het voortbestaan van ons volk als vrije, democratisch geregeerde natie raken. En dat ze, wat van nog veel meer belang is, ook het voortbestaan van een waarlijk christelijke gemeenschap en kerk in ons land bedreigen. Daarom wil ik er hier nader op ingaan.

★ ★ ★

Om daarmee te beginnen: de betrokken leraar — ik noem geen naam, de persoon doet er niet toe — was lid van de ABOP, de Algemene Bond van Onderwijzend Personeel. Van die bond kan volgens art. 5 van de Statuten ieder lid worden „die de grondslagen en doelstelling van de bond onderschrijft.” Het bestuur van deze bond schrijft daarom alleen dan een onderwijzer of leraar als lid in „als het aanneemt dat de

Kerkelijk Leven

betrokkene aan de vereisten van in art. 5 gesteld voldoet.” Wat zijn nu de grondslag en het doel van deze bond?

Ze worden glashelder en keihard in de Statuten van deze bond omschreven. Men hore! „De behartiging van de belangen van het onderwijs en de opvoeding in het algemeen en die van het openbaar en daarmee gelijk te stellen onderwijs in het bijzonder.” En onder de middelen die deze Bond nastreeft behoort „in het bijzonder te streven naar het organiseren in één vereniging van het gehele onderwijzend personeel werkzaam bij het openbaar en daarmee gelijk te stellen onderwijs.” In de Beleidsnota van de ANOB, gepubliceerd in „Het Schoolblad”, weekblad van de ANOB (het extra nummer van 26 sept. 1974), wordt deze doelstelling nader omschreven met deze woorden: „De Bond stelt zich onverkort achter de algemene school. Pogingen om de verstarde verhoudingen op levensbeschouwelijke grondslag te doorbreken... volgt het hoofdbestuur met veel interesse en instemming.”

Dit betekent dat de ANOB met alle kracht streeft naar de zogenaamd „algemene” in feite „neutrale” school. Wat zakelijk wil zeggen: naar de ondergang van de Christelijke scholen, zowel van de Protestantse als van de Rooms-Katholieke.

Ik voeg hier nog bij dat de CPN van ganser harte met het doel van de ANOB instemt. In een brochure van deze partij wordt gezegd: „Het openbaar onderwijs zal met elke kracht bevorderd worden, met het doel het onverdeelde onderwijs te verwezenlijken.”

De bedoelde leraar is nu, zoals gezegd, lid van deze bond. Maar hij heeft bij zijn aanstelling als leraar van het Carolus Clusius-College óók ondertekend zijn „akte van benoeming”. En daarin staat geschreven dat hij als leraar daarvan zijn functie zal vervullen „in overeenstemming met de grondslag en het doel der vereniging, zoals deze zijn omschreven in de statuten.” En voorts dat hij zou voldoen aan alle eisen „welke gezien grondslag, doel, aard en milieu van de school ter zake van onderwijs en gedragingen redelijkerwijze aan hem kunnen worden gesteld.”

Als men zich goed realiseert wat het serieuze lid-zijn van de ANOB inhoudt en wat het serieuze ondertekenen van de benoemingsakte van deze positief christelijke school betekent, zal ieder nuchter en oprecht mens alleen maar kunnen oordelen: deze beide verhou-

den zich als water en vuur, ze zijn zonder meer onverenigbaar.

★ ★ ★

Maar dit alles, hoe ernstig ook, raakt nog niet de kern van de zaak waarom het hier gaat. Die bestaat daarin dat deze leraar overtuigd lid is van een kommunistische partij.

Het is van belang ook wat dit betreft nauwkeurig op de gang van zaken te letten.

Op 1 augustus 1970 ontving deze leraar een tijdelijke aanstelling als zodanig. Nadien werden ernstige klachten tegen zijn onderwijs door ouders van leerlingen ingebracht. Het bestuur van de school voerde daarover gesprekken met hem. Omdat het bestuur daarbij niet de gewenste duidelijkheid verkreeg ging het op 1 augustus 1972 niet tot een vaste aanstelling over maar verlengde de tijdelijke. In voortgezette gesprekken met de schoolcommissie op 6 november 1972 verzekerde de leraar evenwel dat hij kon instemmen met de beleidsnota voor het christelijk karakter van school en onderwijs zoals deze door het bestuur was vastgesteld en nader was toegelicht in een docentenvergadering van 3 mei 1972. De leraar zegde toen toe zich overeenkomstig het in die stukken gestelde te zullen gedragen. Hij gaf daarbij toe dat door hem fouten waren gemaakt welke hij toeschreef aan zijn onervarenheid. Op grond van een en ander besloot het bestuur toen deze leraar een vaste aanstelling te geven, ingaande 1 januari 1973.

Tot stomme verbazing van het bestuur vernam het veel later dat deze leraar in dezelfde maand waarin het deze leraar een vaste aanstelling gaf, lid — en dan wel in het geheim — van de kommunistische partij was geworden.

Op grond van dit lidmaatschap van de kommunistische partij zegde het bestuur deze leraar nu onlangs ontslag aan. Met overgrote meerderheid van stemmen stelde, zoals gezegd, de ouders zich achter dit bestuursbesluit.

En nu is het wachten op de uitspraak van de Commissie van Beroep aan welke de leraar in kwestie de vernietiging van zijn aangezegd ontslag heeft aangevraagd.

★ ★ ★

Er is in verband met het zwolse conflict evenwel één ding gebeurd dat vooral de volle aandacht verdient.

Het is naar mijn overtuiging het belangrijkste. Ingrijpender nog dan het feit dat een officieel lid van de kommunistische partij leraar is van een positief christelijke school. Ik heb, dit zeggend, het oog op het optreden van een aantal leraren van het Carolus Clusius College die het voor hun ontslagen collega opnamen. En dan in het bijzonder op de argumentatie die ze voor hun adhesie met de ontslagene aanvoerden.

Zij schrijven namelijk o.a. het volgende:

„Als er een groep ouders is, die onoeumenisch en intolerant staat tegenover medechristenen, in dit geval leraren met van hen afwijkende meningen, waarom trachten zij dan een van oorsprong oecumenische school stuk te maken en om te buigen in hun richting?

Pastorale notities

„U bent ook zo ouderwets”

Onze opgroeiende kinderen verkeren in een wereld, die in vele opzichten aan de normen van Gods Woord ontzinken is en leeft naar het goedgevoelen van het eigen hart. Iedere tijd heeft zo z'n eigen 'geest', die de mensen stuurt en drijft in zeden en gewoonten, in opvattingen en beschouwingen. Wie zich niet mee laat dringen en drijven, wordt al gauw als achterlijk gebrandmerkt en ouderwets verklaard.

Geen wonder, als jongens en meisjes uit onze gezinnen met deze geest geïnfecteerd worden. De een meer, de ander minder, al naar mate het geloof en het verstaan van Gods wil hen bescherming geeft.

Gezegd de kinderen, die mogen opgroeien in gezinnen, waar de vrede des HEREN woont. Dan merken ze op, dat hun ouders eerbied hebben voor Gods Woord en rekening houden met Zijn geboden en waarschuwingen en zich maar niet laten leiden door wat 'men' zegt en doet, wat 'men' vindt en leest.

Dan zullen ze ook niet zo licht voor de dag komen met de opmerking, dat hun vader en moeder in hun niet meedoen met iets, of in het veroordelen en verbieden van iets 'zo hopeeloos ouderwets zijn'. Want menselijke opvattingen en beschouwingen kunnen ouderwets zijn. Menselijke gebruiken en gewoonten zijn tijdgebonden. En een zekere behoudzucht is niemand vreemd. Vooral onder oudere mensen.

Maar wat de HERE zegt is nooit ouderwets en Zijn geboden en waarschuwingen blijven geldig houden. De normen van Zijn Woord voor het veelzijdige mensenleven kunnen nooit verouderd heten.

Daarom is het zo heilzaam als het gezinsleven ligt onder de tucht van het goede Woord van God. Als de ouders met hun kinderen maar niet losweg in de wereld verkeren, meegaan met alles en meedoen met alles en mee vermaak hebben in al wat onze tijd te bieden heeft. Bang zijn om iets niet gezien of gehoord of gelezen te hebben, wat toch 'iedereen' gezien of gehoord of gelezen heeft. Maar als jong en oud, juist omdat we ons hebben te wachten voor de besmettingen van onze afvallige wereld, gedurig vragen: HERE, wat wilt U dat ik doen zal?

Bilthoven

B. Telder

Zou het — want zij voelen zich in hun geweten verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kinderen — dan niet beter zijn als zij, terwille van hun principes een eigen, aparte school gingen vormen?

Zowel in het optreden van het bestuur als (en dat nog sterker) in het optreden van een aantal ouders zit een stuk dwang die strijdig is met het oecumenisch karakter van de school en die een gewetensvol handelen van velen op de school ernstig bemoeilijkt. Heerst hier de wet van de sterkste met als resultaat wijken of doen wijken, of kunnen we hier regerend optreden zodat het geweten van iedere betrokkene aan zijn trekken komt?

Laten we in schoolverband niet trachten te verenigen wat in kerkelijk verband onverzoenlijk blijkt te zijn. Wij verkiezen — hoewel met pijn — twee typen van christelijk onderwijs: het oecumenische naast een type dat niet oecume-

nisch open wenst te staan voor nieuwe ontwikkelingen, bóven een proces waarin het bestaande — overeenkomstig de grondslag — ruime en tolerante en christelijk onderwijs verengd wordt tot een zaak waar overtuigde geëngageerde christenen uit weggezuiverd zijn."

Tot zover deze leraren

★ ★ ★

Er zou over wat in dit citaat beweerd wordt heel veel te zeggen zijn. Men overweegt maar eens de suggestie dat de ouders die het met het ontslag van de kommunistische leraar accoord gaan — die vormen ongeveer negentig procent van het totaal! — maar een nieuwe school moeten oprichten! Maar we gaan daaraan en andere zaken voorbij en houden ons alleen met de hoofdzaak bezig.

En die bestaat hierin dat deze leraren de opvatting huldigen dat het christelijk oecumenische karakter van de school zoals zij dat zien insluit dat een overtuigde kommunist — zo moet men uiteraard een leraar-godsdienstonderwijs die lid van de kommunistische partij is beschouwen — op een christelijke school, die als grondslag van alle daarin gegeven onderwijs aanvaardde „de beginselen neergelegd in de Heilige Schrift zoals deze zijn samengevat in de apostolische geloofsbelijdenis", overeenkomstig die grondslag van de school daarin onderwijzend en opvoedend kan werkzaam zijn. Dit eist volgens hen de ware christelijke oecumeniteit.

Nu moet gezegd worden dat er inderdaad heel veel mensen zijn die deze overtuiging delen en in praktijk brengen.

Bij voorbeeld onder de vooraanstaande figuren van de Wereldraad van Kerken.

Zoals men weet is bij die Wereldraad ook aangesloten de Russisch Orthodoxe Kerk. Hoe de houding van de Russische machthebbers ten opzichte van de kerk is werd duidelijk beschreven in een rapport van de bekende organisatie „Amnesty International". Ik heb dat onlangs in ons blad gepubliceerd. Het volstrekt enige wat aan de kerken in Rusland wordt toegestaan is de eredienst. Iedere vorm van godsdienstonderwijs aan kinderen en jonge mensen is haar verboden. Alle kinderen worden op alle scholen van jongs af intensief geïndoctrineerd met de kommunistische ideologie. Iedere godsdienst wordt daar bestreden. Ook is iedere vorm van propaganda en evangelisatie de kerk verboden. Voorts mag geen enkele ambtsdrager van een kerk benoemd worden zonder de goedkeuring van de overheid. En geen enkele kerk mag als zodanig in een plaats optreden dan nadat de ledenlijst daarvan bij de plaatselijke overheden is ingediend en zo'n kerk door die instanties is erkend. Deze erkenning kan zonder opgave van redenen worden geweigerd.

De hoogste autoriteit in de Russisch-Orthodoxe kerk is momenteel de patriarch van Moskou, Pimen. Volgens „Trouw" heeft deze onlangs in een interview, gepubliceerd in het Finse blad „Helsinki Sanomat" o.a. het volgende gezegd: De orthodoxe kerk in Rusland leeft „haar gewone normale leven". De verhoudingen tus-

sen kerk en staat in Rusland zijn, zo verklaarde hij, „normaal". Gevraagd naar de godsdienstige opvoeding van de jeugd wees hij erop, dat deze uitsluitend plaats vindt in de kerk door eredienst en prediking en in de gelovige gezinnen. „Op geen andere wijze houdt onze kerk zich met de jeugd bezig, want de gelovige jeugd krijgt, evenals alle andere jongeren in ons land, van de Sovjetstaat de grootst mogelijke gelegenheden, hun geestelijke en fysieke vaardigheden ten volle te ontwikkelen."

Wanneer men de werkelijke situatie van de kerk en de christenen uit het rapport van Amnesty International heeft leren kennen, en men hoort het verhaal van Pimen beseft men er iets van tot welk een onwaarschijnlijkheid en karakterloosheid het pacteren van kerk en christenen met kommunisten en kommunistische partijen leidt — en leiden moet.

★ ★ ★

Ik wil als slot van dit artikel iets citeren van de christen-schrijver Anatoly Levitin-Krasnow.

Deze was jarenlang leider van het christelijk verzet in Rusland. Hij verbleef zowel tijdens Stalins regering als daarna lange periodes in een strafkamp. Hij richtte zich meermalen tot het Vaticaan en de Wereldraad van Kerken met smeekbeden om iets te doen voor de verdrukte kerken en christenen in Rusland. Enkele maanden geleden kwam hij in het „Westen".

In een interview dat hij op 30 september jl. aan een redacteur van Elseviers-magazine gaf zei Krasnow o.a.: „Bij ons regeert en

controleert het atheïstisch regime de kerk via het patriarchaat. De patriarch is een marionet. Hij is het uitvoerend orgaan van hen, die de kerk in het geloof willen uitroeien. De huidige patriarch Pimen heeft nog als metropoliet „telefonisch" een kerk laten sluiten omdat het Staatsbureau voor Kerkelijke Zaken dat wenste!"

En over Nikodim, de bekende secretaris van het Moskouse patriarchaat voor de relaties met het buitenland — een grote figuur in de Wereldraad die alom verkondigt dat er in Rusland volledige vrijheid van godsdienst is en daar geen ondergrondse kerk bestaat — zei Krasnow: „Nikodim is de meest walgelijke verschijning die de Russische kerk heeft voortgebracht. Hij kwam in de plaats van metropoliet Nikolai, omdat die zich verzette tegen de onderdrukking die in 1958 opnieuw begon. Nikodim reist rond in dure auto's en eerste klas treincoupés en houdt in het Westen redevoeringen die hij afleest van door de K.G.B. (de russische geheime dienst - C.V.) uitgetikte velletjes papier. Zijn schepping was de Praagse Vredesbeweging, een armzalige rest van wat eens onze activiteiten op religieus gebied waren. Ik begrijp niet dat er in het Westen nog iemand is, die met deze man een woord wisselt".

Deze feiten moeten reeds ieder nuchter mens tot de overtuiging brengen dat authentiek christendom en authentiek kommunisme absoluut onverenigbaar zijn.

Maar — er is meer!

N.B. De feitelijke gegevens omtrent de Zwolse affaire ontleende ik aan het bulletin nr. 4 van de „Unie School en Evangelie".

HERMAN AMELINK - AMSTELVEEN

"Macht en onmacht van de twintigste eeuw"

■ GELOVEN IN DE TIJD

Iedereen heeft wel van die momenten waarop hij het leven als een bedreiging voelt. Je ervaart dan een stuk doelloosheid, je weet niet met je zelf geen raad. De anderen behoren niet tot jouw wereld. Je voelt je hulpeloos alleen, aan jezelf overgelaten.

Sedert de tijd dat Nietzsche God doodverklaarde, lijkt de cultuur door eenzelfde gevoel bevangen geraakt. In de mate waarin de menselijke macht, dankzij wetenschap en techniek, toegenomen is, is God meer en meer naar de rand van het bestaan teruggeweken. Teruggeduwd moeten we wel zeggen. We spreken van een seculariseerde tijd in een wereld zonder God. Een wereld die aan zichzelf wanhoopt en dreigt om te komen in eigen doelloosheid. En wij leven in die wereld en zijn een stukje van die wereld — ook al zou dat laatste misschien niet moeten.

Op de nood van de christelijke enkeling heeft het christendom vaak wel een antwoord geweten. De Heidelberger begint met het

spreken over de enige troost in leven en sterven. De christelijke leer stelt de mens als individu schuldig. Als individu heeft hij ook vergeving nodig. Dat stelt de persoonlijke relatie tussen God en mens centraal. De wereld om hem heen laat de christen niet koud, lijkt toch vaak van de tweede orde. Met de problemen van eigen tijd en eigen wereld hebben christenen dan ook vaak minder goed weg geweten.

In het boek dat in deze kolommen wordt aangekondigd, Macht en onmacht van de twintigste eeuw, doen de hoogleraren Goudzwaard, Van Riessen, Rookmaaker en Van der Hoeven een poging vanuit het evangelie op de tijd in te spreken. Spreken, want het zijn vier referaten. Drie gehouden in het kader van het Studium Generale van de Erasmus Universiteit van Rotterdam, terwijl de rede van professor Van der Hoeven door hem in 1971 werd uitgesproken voor een studentenconferentie in Amersfoort. Hoewel het vier verschillende verhalen zijn van vier verschillende mensen, horen ze toch bij

elkaar. De barometer van onze tijd wordt erin afgelezen, om met Van der Hoeven te spreken.

Graag wil ik u een indruk geven van wat in het boek ter sprake komt; om daarna aan te geven waarom mij het boek zo aanspreekt.

■ ONMACHT

Van Riessen noemt als oorzaak van het gevoel van onmacht en onvrijheid, dat in de twintigste eeuw in zo sterke mate door de mens heen slaat, de zelfstandigheid van de machten van wetenschap, techniek en organisatie ten opzichte van de mens. De groter geworden macht van de mens heeft wel een stuk bevrijding gebracht. Routinearbeid wordt steeds meer door machines overgenomen. De mens heeft een grotere welvaart en meer vrije tijd gekregen. Maar toch voelt hij zich onmachtig en onvrij. Het misverstand zit hierin, dat we wel denken dat de machten zelfstandig zijn, maar dat ze het in werkelijkheid niet zijn. De mensen geloven dat de machten zelfstandig zijn en daardoor voelen zij zich onvrij. De mens geeft zich gewonnen aan wat de wetenschap zegt en schikt zich in het automatisme van de techniek. Wij moeten onderkennen dat de autonomie van de machten schijn is. De machten zijn namelijk menselijke machten en de idee van de zelfstandigheid van enig schepsel berust op schijn; ook de idee van de zelfstandigheid van de machten.

De vraag is waarvan wij verlossing verwachten. Van iets van de mens, politiek, theologie, kerk? Of belijden we dat God met deze wereld aan de gang is en verwachten we het van Hem?

Ook in het referaat van Goudzwaard over economische macht en economische onmacht speelt het geloof weer een centrale rol. De sterke groei van productie en consumptie is tot geloof geworden; we noemen het 'vooruitgang'. We menen, en daarin ligt die westerse vooruitgangsbelijdenis, dat we zonder die groei niet meer leven kunnen. Nu kunnen we ook in het andere uiterste vervallen en de economische groei tot een demon maken, als zou deze rechtstreeks de ondergang brengen. Noodzakelijk is, zegt Goudzwaard, dat we politiek en sociaal op een andere manier met economische en technologische mogelijkheden moeten omgaan. Onze innerlijke verslaving moet eruit weg zijn. Pas dan ontstaat de ruimte voor het mandaat van het rentmeesterschap, wat inhoudt dat we pas dan economische ruimte voor onszelf opeisen, wanneer eerst voor de ander en voor het behoud van Gods natuur is gezorgd.

Rookmaaker laat zien hoe de crisis waarin wij verkeren ook in de moderne kunst tot uitdrukking komt. De moderne kunst drukt de negatieve ervaring uit die men van de werkelijkheid heeft. Bovendien is ze tegelijk de promotor van die crisis door de afgrondelijke mogelijkheden van deze wereld te laten zien. Daarom is die moderne kunst ook zo ontstellend waar. Ze drukt wanhoop uit, een

— vervolg op pag. 12 — onderaan

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

DRIEKONINGEN

hoog bezoek?

U kent het verhaal uit Mattheus, over de wijzen uit het Oosten. Ze kwamen uit het Tweestromenland, maakten de enorme reis naar Jeruzalem, werden daar naar Bethlehem verwezen, aanbaden het Kindeke en offerden hun geschenken. Waarom? Omdat zij aan de sterren hadden gezien, dat er een wereldschokkende geboorte had plaats gevonden. Van dit geweldige feit willen zij het hunne hebben.

Een merkwaardig verhaal; uniek in de Bijbel. Want ga eens na. Die „wijzen” waren geen wijze mannen zonder meer (die lopen wel vaker los rond) maar het waren „Chaldeeën”, in de zin van het boek Daniël. Het waren magiërs, tovenaars, sterrenwichelaars, waarschijnlijk geleerde hofslaven zoals Nebukadnezar, zoals de Farao's, zoals de Romeinse keizers aan hun hof hielden. Ze liepen niet los rond — maar werden in slavendienst gehouden. Weliswaar als hoge hofdignitarissen — maar slaven. Dat wel.

Het verhaal heeft altijd op de verbeelding van mensen gewerkt. De Duitse dichter-componist Peter Cornelius dichtte een ballade met een vrijwel improviserende melodie maar met een strakke accoordenbegeleiding, waaruit langzamerhand blijkt, dat het koraal „Wie schön leuchtet der Morgenstern” de achtergrond van de ballade vormt. U moest die tekst kennen:

Drei Könige wandern aus Morgenland
ein Sternlein bringt sie zum Jordanstrand.
In Juda fragen und forschen die Drei
wo der neugeborene König sei?
Sie wollen Weihrauch, Myrrhe und Gold
dem Kinde spenden zum Opfersold.

Und hell erglänzet des Sternes Schein;
im Stalle gehen die Könige ein;
das Knäblein schauen sie wonniglich,
anbetend neigen die Könige sich,
sie bringen Weirach, Myrrhen und Gold
zum Opfer dar dem Knäblein hold.

gevoel van absurditeit en vervreemding. Tegelijk moeten we zeggen dat deze kunst onwaar is; ze geeft een bepaalde visie op de werkelijkheid. En zo is onze werkelijkheid niet. De mensen zijn niet de gevangenen van hun tijd, maar nog altijd beelddraggers van God.

Prof. Van der Hoeven constateert dat duidelijk verschillende mensen deze tijd als het einde van een tijdperk beschouwen. In zijn referaat wil hij aan de hand van filosofieën de barometer van de tijd opnemen. Filosofieën zijn, als woordvoerders van de machten die een historische periode beheersen, barometers van de tijdgeest. Van der Hoeven neemt de barometer op aan de hand van een aantal karakteristieken die men voor onze tijd gebruikt en hij toetst die kenschetsingen op hun bruikbaarheidswaarde. Zo vraagt hij zich onder meer af of de karakteristiek 'post-christelijk' of 'geseculariseerd' nu wel zo'n gelukkige typering van onze tijd is. Waren vroegere tijden wel zo christelijk? Is de westerse beschaving niet meer een vermenigving van gevestigd christendom en humanisme geweest, waaraan de radicaliteit van het evangelie ontbrak. Bovendien lijken termen als 'post-christelijk' en 'geseculari-

seerd' weinig te getuigen van het geloof in de almacht van de verhoogde Christus, die nog steeds komt. Na ook andere kenschetsingen te hebben besproken, spreekt professor Van der Hoeven voorkeur uit voor de term post-renais-sancistisch, een keuze die hij uitvoerig toelicht.

■ UITZICHT

Hierboven schreef ik al, dat dit boek me bijzonder heeft aangesproken; het heeft me soms zelfs 'meegesleept'. Iedereen heeft in mindere, vaak ook in sterke mate, deel aan de tijd waarin hij leeft. Vaak bekruipt je ook dat 'tijds' gevoel van uitzichtsloosheid. En ook als je ervan overtuigd bent dat het evangelie een woord voor deze tijd is, ervaar je een enorme kloof tussen de taal van het geloof en de taal van de tijd. Vaak niet het minst in de zondagse preken. Vermoedelijk heeft het boek me daarom zo aangesproken, omdat ik het gevoel kreeg dat de schrijvers zien dat die kloof tussen het geloof en de tijd niet hoeft te bestaan; dat er vanuit het geloof aanzetten tot antwoorden te geven zijn op de crisis van de tijd, waarin we leven. Antwoorden ook zonder de krampachtigheid

O Menschenkind! halte treulich Schritt.
Die Könige wandern, o wandre mit!
Der Stern der Liebe, der Gnade Stern
erhelle dein Ziel, so du suchst den Herrn,
und fehlen Weihrauch, Myrrhen und Gold:
schenke dein Herz dem Knäblein Hold!

Intussen weet u dus, dat het er drie waren. Drie wijzen. Dat wist Mattheus blijkbaar niet. Dat weet de christelijke kerk trouwens pas sedert de 7e eeuw; sinds die tijd weet men hun namen ook: Kaspar, Melchior en Balthasar. Een van hen moet een Moor zijn geweest, een zwarte. Ook dat wist Mattheus niet te melden. Ja, de kerk weet soms veel. Zo weet de kerk sedert de 9e eeuw bijvoorbeeld, dat de drie wijzen niet minder dan koningen zijn geweest. Geen slaven, geen hofdignitarissen, maar koningen. Zelfs als je de Bijbel niet leest, kom je soms nog eens wat aan de weet.

—o—

Als je de Bijbel wél leest, kom je heel veel aan de weet. Kijk eens in het boek Daniël, als u iets van die „wijzen” wilt weten. Toen Daniël aan het hof kwam, werd hij opgeleid in de kennis van het Oosten. Zoals Mozes en Jozef onderwezen zijn in de kennis der Egyptenaren, inclusief alle afgoderij, bijgeloof, toverij en astrologie; zo kreeg ook Daniël met deze heidense zaken te maken. Hij hield zich niet op een afstand — maar werd door de Heere zelfs begiftigd met veel meer kennis dan die van de Chaldeeën, bezweerders en droomuitleggers aan Babels hof; hij wist tien maal meer, zegt de Bijbel. Dat moet u niet overslaan: hij hield zich niet op een afstand (zoals met het eten van niet-koshere zaken) maar hij wist zijn weetje en wel tienmaal zo veel als de „wijzen”. Zoals ook Jozef zich niet van de wijsheid der Egyptenaren afmaakte, maar een beker had, „bij welke hij de toekomst voorspelde”; de onmisbare beker, die door zijn broers „gestolen” was. En zoals Jozef meer wist van droomuitlegging en economisch staatsbestel dan alle hofslaven samen — zo wist Daniël de koninklijke dromen uit te leggen, toen alle „wijzen” in wijsheid tekort schoten.

Hij was in die heidense wereld, maar niet van die heidense wereld. Zo riep de Heere Abraham uit Ur der Chaldeeën; en later zeiden alle Israëlieten bij het brengen der eerstelingen: „mijn vader was een verdorven Syriër...”. Zo haalde de Heere Rebekka weg uit die verdorven omgeving, opdat zij tot een groot volk zou worden: een bondsvolk. En in die ellendige omgeving bad Daniël zijn ontroerende gebed: dat Gods volk mocht worden uitgeleid uit het diensthuis van Babel — om de Heere te kunnen dienen, ter plaatse die Hij verkozen had.

Welnu, uit die verdorven omgeving, die leefde van bijgelovig occultisme, kwamen de „wijzen uit het Oosten”. Griezellige figuren. Was er

die aan vele zogeheten christelijke benaderingen eigen is en die vaak alleen maar blijf geven van een misplaatste behoudzucht. Antwoorden die gegeven worden vanuit de verwachting van het rijk Gods en het bevrijdend gevoel dat de komst van dat rijk met zich mee heeft gebracht.

Macht en onmacht van de twintigste eeuw is verschenen als nummer 23 in de reeks Christelijk

Perspectief, een uitgave van Buitenen en Schipperheijn te Amsterdam, 142 pag. Het heeft, althans in de paperbackeditie die ik in handen kreeg, een wat modernere omslag dan andere boeken in deze reeks. Helaas is in de bladspiegel nog geen verandering aangebracht. Het moet, dunkt me, mogelijk zijn, zonder al te ingrijpende wijzigingen, deze ook een wat eigentijdser aanblik te geven.

M. DE JONGE — 's-GRAVENHAGE

TANA MEMA - TANA DAWA

Naar aanleiding van de bundel „Cultuur als antwoord”,
verzamelde opstellen van prof. dr L. Onvlee
(’s-Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1973)

(5)

In deze bundel is een hoofdstuk „zending en adat” opgenomen. Typerend is, dat daarin niet een problematiek is behandeld om te komen tot een aantal „leefregels”, doch dat dr Onvlee enkel laat zien, wáár het om gaat als leden van de Soembanese gemeenschap

voor Christus kiezen. Hij bespreekt verschillende gevallen en wijst er op, dat zendingarbeiders veelal theoretische oplossingen voorstonden („de HE-RE wil het”), zonder duidelijk te overzien, wat deze betekenden in de (oude) samenlevingsverbanden.

een zwarte bij? Wie zal het zeggen? Vast staat, dat ook de Farao's wel zwarte tovenaars in dienst hadden. Zwarte kunst wordt dikwijls bij zwarte volkeren gevonden. En die zwarte tovenaars waren soms waardevolle werktuigen voor heel bijzondere doeleinden van koningen.

—o—

De „wijzen” hebben dus aan de conjunctie der sterren kunnen vaststellen dat er een wereldschokkende vorst was geboren. Zo iets komt niet uit de lucht vallen. Astrologen kunnen belangrijke gebeurtenissen lang tevoren berekenen. Ze kunnen land en datum bepalen. Ze hebben naar die datum heengeleefd, daar kunt u zeker van zijn. En toen de datum was aangebroken en ze samen overeenstemden in de constatering der kosmische gebeurtenissen... hebben ze vermoedelijk een reispasje gevraagd aan hun vorstelijke gebieder: om de juistheid van hun constatering, die van wereldbelang zou zijn, te gaan onderzoeken. De verwachting Israëls liep parallel met occulte voor-wetenschap. Het behaagde God de Heere, om zijn plannen door de dienst van profeten aan te kondigen — en tevens om ze door afgodendienaars te laten meelezen. Legale kennis en illegaal spieken; beide kwamen tot dezelfde sluitrede.

Ze hebben de reis van duizend kilometers gemaakt. Goed voorbereid en goed toegerust. Ze wisten meer dan Abraham toen ze uit Ur der Chaldeeën vertrokken; want Abraham wist niet waar hij zou belanden. Ze kwamen linea recta in Jeruzalem. Toen schoot hun kennis te kort. De „wijzen” van Jeruzalem, te weten wetgeleerden, schriftgeleerden, moesten nu op het spoor gezet worden. Die snuffelden in de oude boeken — en ja, laat Micha in een „onbewaakt ogenblik” geprofeteerd hebben: „En gij, Bethlehem in het land Efrata: al zijt ge klein — uit u zal de eeuwige vorst van Israël voortkomen”. Jawel. Astrologen kunnen u veel vertellen, maar gelukkig niet alles. Ze hadden de klok horen luiden — maar Micha moest wijzen waar de klepel hangt. Hoe meer u van occultisme mocht afweten — hoe meer u teruggeworpen wordt op Gods eigen openbaring, zijn Woord. En hoe meer u zich gaat schamen, dat u te weinig naar Gods Woord hebt geluisterd. Buiten de Schrift is er geen nieuws onder de zon, dat het noemen waard is.

—o—

Goed, de drie wijzen hebben het Kind gevonden, zegt Mattheus. Ze hebben het met grote vreugde begroet. Ze offerden hun eerbewijzen: goud, wierook en mirre. Waarschijnlijk heeft Jozef uit deze schatten de emigratie naar Egypte, het jarenlang verblijf aldaar en de terugtocht kunnen financieren. Het was de Satan, die trachtte het kind bij de geboorte te verslinden. Maar de aarde (let wel: de áárde, ongeestelijke slaven) opende haar mond en redde het Kind. Zegt Johannes.

Alle heidenen, door Gods handen voortgebracht uit alle landen; de Filistijn, de Tyriër, de Moren; zij zullen U van alle kant, tot uit het allerverste land, vereren met geschenken. Waar staat dat ook weer? In de psalmen van... David, die hier profeteerde van zijn grote Zoon! De wichelaars uit Babel, uit Chaldea, behoren ook in de heilsgeschiedenis thuis. Ze lijken er tussen te staan als Pilatus in het Credo — maar ze staan er niet zonder grote oorzaak. Door Gods handen voortgebracht; evenals de kinderen van Abraham. De Egyptische tovenaars, die water in bloed konden veranderen; die stokken in slangen omzetten. De Babylonische sterrewichelaars, die heden, verleden en toekomst konden opnoemen. Maar de Schepper van slangen en bloed, de grote Regisseur van heden, verleden en toekomst... dié doet pas wonderen, Hij alleen.

—o—

Driekoningen wordt in de Katholieke Kerk op 5 januari gevierd. In de Anglicaanse en Lutherse kerken wordt op 6 januari Epiphania gevierd. Het komt op hetzelfde neer. Epiphania betekent eigenlijk verschijning, openbaring. Die betekenis, de oudste betekenis, werd er in de 4e eeuw aan gegeven. Men doelde hier op het feit, dat de jonge Heiland zich — nauwelijks nadat Hij door de herders gezien was — aan de heidenen openbaarde. Als de Engel des Heeren zich aan Abraham vertoonde kunt u spreken van epiphania. Zo wordt in het feest van Epiphania gedacht aan al de verschijningen van God aan mensen; maar bijzonder aan de ontvangst der wijzen uit het Oosten.

Het woord had echter al eeuwen voor Christus' geboorte een tweede, meer wereldlijke betekenis gekregen. De betekenis van: hoog bezoek aan een hof. En hier ligt de sleutel van het driekoningen-feest. Want waar de Heiland zich verwaardigde, zich aan heidenen te openbaren (nauwelijks na de proclamatie aan het volk-der-belofte) daar keerde de christelijke kerk de zaken om. Het bijzondere, dacht men, was niet dat de God van hemel en aarde zich tot heidense tovenaars wendde — maar dat vreemde vorsten hun hoge bezoek kwamen brengen aan het nederige kindeke in de kribbe. Vandaar dat die tovenaars van slaven, hofdignitarissen, tot vorsten, tot koningen ontwikkelden. En de Godsopenbaring werd gedevalueerd tot „hoog bezoek”. Daarmee heeft de kerk, onder invloed van het heidense gebruik, de Godsopenbaring uit het oog verloren; daarmee hebben wij, die eertijds heidenen waren, onszelf op de troon gezet; op de koningstroon. En al werpen we (in aanbidding, Heere) al onze kronen aan Zijn voet... we accentueren onze belangrijkheid tegenover Gods zelf-vernederig.

De Reformatie heeft Epiphania afgeschaft; evenals het Driekoningen-feest. En om de achtergrond wat beter te verstaan hebt u het voorgaande gelezen. Het moge u goed bekomen.

Een christen blijft nl. deel uitmaken van de sociale gemeenschap, waarin hij leeft. Zijn **tana mema** kan hij niet als een jasje uittrekken en dan verder gaan. Hij ontmoet bijv. de regels van de adat, die voorschrijft, waar hij zijn bruid mag zoeken en waar niet. En aan wie hij hulp moet verlenen en van wie hij die vragen mag, enz.

Nu zijn er geweest, die zeiden „daar hebben we niets mee te maken, voor ons geldt enkel, wat in de Bijbel staat. Adat heeft voor ons afgedaan”. Maar zij bedrogen zichzelf. Want adat is ingebouwd in het levens-geheel en in alle uitingen ervan. Anderen zijn daarom van oordeel, dat daar waar de HERE geen uitdrukkelijk verbod stelt, de regels van de eigen samenleving gevolgd moeten blijven worden, zij het met een geheel andere (nieuwe) intentie. Beperking van mogelijkheden om een bruid te zoeken mag dan dus aanvaard worden.

Op Soemba is een polygaam huwelijk geen uitzondering; het getrouwd zijn met meer dan één vrouw is zelfs rechtsgeldig. Eén van de oorzaken voor deze polygamie is bijv. dat de (door de adat) aangewezen bruid nog te jong is om te trouwen en de man neemt dan eerst een ander meisje tot vrouw om later de eerst-uit-

verkorene tot hoofdvrouw te nemen. Er zijn ook redenen van economische aard, omdat de vrouw veel arbeid op het land moet doen en er soms zelf op aandringt „een jongere zuster” in het gezin op te nemen. Zo'n uitbreiding van het huwelijk geeft dan tevens nieuwe gemeenschapsbanden en daarin nieuwe mogelijkheden tot hulpverlening.

Verder is kinderloosheid een ramp. Want wie zal er later voor je zorgen, als je oud bent geworden? En geen kinderen betekent ook geen zorg voor gestorvenen; in het zielenland aangekomen mis je dan elke relatie met de levenden. Een 2e of 3e huwelijk is voorts ter verhoging van de sociale status.

Hoe nu als zendeling of als christelijke gemeente hiertegenover te staan? Bij het toetreden tot de gemeente zijn er geen problemen, omdat de hele familie opgenomen wordt. Wel komt daarbij de belofte, dat bij overlijden van één van de vrouwen geen „vervangster” zal worden gezocht. Het komt nog al eens voor dat op dit punt de praktijk anders is en dan volgt tucht van de zijde van de gemeente, die resulteert in afhouden van het heilig avondmaal. Ook ten opzichte van deze situatie is er tweërlei opvatting: men eist ont-

binding van het laatstgesloten huwelijk (dat immers tot stand is gekomen nádat betrokkene zich tot de Here Christus had gewend) dan wel men wil rekenen met „de hardigheid van het hart” en dringt aan op schuldbelijdenis in het midden van de gemeente. Duidelijk zal zijn, dat het hier in eerste instantie gaat om het „beproeven” van de situatie. Is er liefde tot de Heiland en daarbij een vallen-in-zonde? Of is er het enkel maar meelopen in de leefregels van de gemeente, en die terzijde stellen als het niet gelegen komt? Onvlee zegt in dit verband „Tot welke wonderlijke situaties men echter op deze wijze kan komen, bleek in een naburige gemeente, waar eveneens een van de voor-aanstaande leden een tweede vrouw had genomen. Ook hier werd deze man van het avondmaal afgehouden. Deze distantie kon echter weer worden opgeheven toen zijn eerste vrouw kwam te overlijden en hij dus weer „monogaam” was. Toen kon voor hem na schuldbelijdenis de weg terug weer worden geopend. Toch ook hier: weten we wat we doen? Op grond van dergelijke ervaringen blijf ik bij mijn vroeger uitgesproken gedachte, dat elk geval op zich zelf moet worden beoordeeld. Het kan zijn dat het aangaan van een polygaam huwelijk niet op

zich zelf staat maar symptoom is van een verwijdering van de gemeente. Dan zal dat ook op andere wijze tot uiting komen.” En hij wijst er dan verder op, dat binnen de samenleving op Soemba ook grote veranderingen tot stand komen en het verzet tegen een polygaam huwelijk mede sterken.

Een belangrijk facet van de adat is het eten van offervlees. „Gewoon” vlees eten is er vrijwel niet bij; altijd is er een aanleiding toe en veelal is dat dan daarmee ritueel bepaald: bezoek, gemeenschappelijke werkzaamheden, feesten, gedenkdagen. Bij zulke gelegenheden is zelfs het gebruikelijke siri-pinang aanbieden in relatie met de marapoë (voorvaderen) te brengen. Laat staan als men verder gaat. Want slachten zonder ritueel wordt door de Soembanees „ijdel slachten” genoemd. De dieren zijn dáárvor bestemd en zij zouden het (bij wijze van spreken) niet nemen als ze voor andere doeleinden werden bestemd. Hoe kan je je nu als christen onthouden van eten van dát vlees? Als je met z'n allen een stuk land bewerkt of de oogst hebt binnengehaald, moet je dan als christen je uit die gemeenschap verwijderen als er een gezamenlijke maaltijd is? Onvlee vertelt van een goeroe die zei:

het is ondenkbaar dat ik vlees zou aannemen van een slacht, waarbij de naam van mijn Vader wordt gehoord.

Als laatste illustratie van gebeuren binnen de adat noemt hij de feesten. De mensen hebben het nodig om die te vieren, d.w.z. om vrij te zijn, te rusten, zich anders te ontspannen dan normaal. En waar dit een heel menselijk verschijnsel is (in onze stedelijke samenlevingen hebben we daar bijna geen besef meer van) daar zal het niet verwonderen als juist ook op Soemba die feesten typisch heidense feesten zijn. Gekomen tot Christus komt daar voor de Soembanese christenen een grote leegte. En daar moet oog voor zijn. „Nieuwe feesten veronderstellen een nieuwe gemeenschap, een nieuwe binding die de oude bindingen wel niet wegneemt, maar doorkruist en relativeert. Ik denk aan de viering van het zelfstandig worden van de gemeente in Mata. Met gong en dans **tauna li'i** (zoiets als gezongen woord), ter bespreking van de zaak van het evangelie. Dat laatste gebeurt ook meermalen bij de viering van het kerstfeest, open voor de gehele gemeenschap; het pinksterfeest wordt meermalen ook als oogstfeest gevierd. Feest met maaltijd in een gemeenschap die de oude bindingen niet opheft maar vernieuwt en nieuwe binding realiseert. Het feest is dan geen noodzaak meer maar geschenk. Niet om te bewerken maar om te denken; niet **supuja** maar **sebab**.”

Boekbespreking

Bavianen en Slijkgeuzen,
door dr A. Th. van Deursen.
Historische Bibliotheek nr. 92
Uitgave v. Gorcum en Comp.
B.V. Assen.
472 blz., prijs f 59,—.

Onder bovengenoemde titel verscheen dezer dagen een boek van de hand van **Prof. dr A. Th. van Deursen**, waarop ik in ons blad, dat de Opbouw van het gereformeerde leven beoogt, gaarne de aandacht vestig.

Onder een wat vreemd klinkende titel krijgen we hier een verhandeling, beter gezegd, een „tekening”, in handen van „**kerk en kerkvolk ten tijde van Maurits en Oldenbarneveld**”.

Het was meen ik de historicus L. J. Rogier, die eens schreef dat het een waarheid voor alle tijden blijft, dat de massa geen geschiedenis heeft de geschiedenis van hun geloven en bidden, hun vallen en opstaan, gaat met henzelf ten grave.

In een lezing voor de etherleergang van de N.C.R.V. zei Prof. dr D. Nauta in 1965 iets dergelijks, toen hij opmerkte dat het schetsen van het christelijk geloven en leven bij het gewone volk in de bloeiperiode van het Gereformeerde Protestantisme voor grote moeilijkheden plaatst, omdat slechts weinig directe gegevens ons ter beschikking staan.

Van de groten uit de kerkgeschiedenis weten we heel wat af, over

Aan onze abonnee's

Geachte Abonnee,

Zoals U begrijpt laat de voortwoekerende inflatie ook ons blad niet ongemoeid.

De druk- en verzendkosten stijgen diensgevolge steeds weer. Een reservefondsje om dit op te vangen raakt uitgeput. Het is dan ook onmogelijk de abonnementsprijs op de huidige stand te handhaven. Met instemming van de redactie moest daarom het bestuur van de persvereniging wel besluiten de abonnementsprijs met ingang van 1 januari 1975 te verhogen tot f 27,50 per jaar, f 14,— per half jaar en f 7,25 per kwartaal.

Mocht U om financiële redenen genoodzaakt zijn uw abonnement te moeten beëindigen, schrijf U ons dan even een briefje. Er is dan zeker wat aan te doen; en het blijft onder ons.

Betreffende de betaling van het abonnement kunt U ons ter wille zijn door gebruik te maken van de U toe te zenden accept-girokaart.

de synoden van de Geref. Kerken van die dagen, met name over die van Dordrecht 1618/19 is veel geschreven, maar hoe was nu het kerkelijk en christelijk leven van de **man in de straat**.

Hierover gaat het in het boek van Van Deursen

In het woord vooraf lezen we: „Het eerste deel beschrijft de hervormde kerk, zoals ze was en zoals ze wilde zijn ten tijde van Maurits en Odenbarneveld, onder invloed van de calvinisering. Het tweede deel tracht duidelijk te maken hoe en waarom de remonstrantse acties mislukten. **In beide delen staat de gemeente centraal**, het kerkvolk. Gewone lidmaten, als massa gezien, maar ook als individuen. Waarom gingen ze naar de Hervormde kerk? Wat zochten ze, wat vonden ze? Had hun kerkgang veel of weinig te maken met hun dagelijks leven? Ervoeren ze de godsdienst-wistissen als hun eigen zaak en namen ze er persoonlijk aan deel? Omdat het de schrijver om dit kerkvolk is begonnen gaf hij het boek ook de titel **Bavianen en Slijkgeuzen**, **schimpnamen** uit de **volkstaal**, in plaats van het neutralere Remonstranten en Contra-Remonstranten.

Een schat van gegevens over het kerkelijk leven heeft Van Deursen opgediept uit allerlei archieven met name uit kerkelijke archieven, waarin hij acta van diverse classes in Holland en kerkeraadsnotulen bestudeerde. Ik aarzel niet de uitgave van dit boek **een gebeurtenis** te noemen. De uitgave werd mogelijk gemaakt door een subsidie van de Nederlandse Organisatie voor Zuiver-Wetenschappelijk Onderzoek (Z.W.O.).

Als iemand, afgaande op dit laatste, zou menen, dat dit boek alleen interessant is voor historici en theologen, vergist hij zich zeer. Zeker, de „vakmensen” vinden hier veel van hun gading in veelvuldige verwijzingen naar bronnen en literatuur; in de bijlagen met allerlei interessante verklaringen en acten, maar ieder die de zaak van Christus kerk in onze landen ter harte gaat, zal veel genoeg beleven wanneer hij leest wat Van Deursen heeft opgediept. De geestelijke verzorging van leger en vloot, van gevangenen, de

zondagsviering, classicale examens, de prediking, de teksteus, de liturgie, de salarissen van de dominé's, de armenzorg, gemengde huwelijken, de catechisatie, de tucht over leer en leven en nog veel meer komt in het eerste deel ter sprake.

Prof. Van Deursen is er in geslaagd, dit boek over het kerkvolk te schrijven in een stijl, die dit volk ook aanspreekt.

Om dit aan te tonen geef ik een wat uitvoerig citaat. Het was in de beschreven periode gebruikelijk dat de predikanten in vervolgpredken een bijbelboek in zijn geheel behandelden. Hoe dat kon toegaan wordt op pag. 47/48 aldus beschreven:

„Zo sprak ds Petri van Assendelft bijna **drie jaar lang** over de brief van Paulus aan de Romeinen. Toen was het echter de kerkeraad genoeg, en hij besloot „dat de dienaar van de uitlegginge des gemelten heerlijkcken sentbriefs een tijd lanck zoude supersederen”. Klaarblijkelijk was hij nog niet gereed gekomen, hoewel hij toch, met onderbrekingen voor de lijdentijd en de feestdagen, wel **ruim honderd maal** uit de Romeinen moest hebben gepreikt. Maar zo ongewoon was dat niet. Arminius heeft in de eerste dertien jaar van zijn Amsterdamse pastoraat slechts een vijftal meest korte boeken behandeld: Romeinen, Maleachi, Marcus (niet geheel) Jona en Galaten, die bij elkaar slechts 46 hoofdstukken tellen, dus gemiddeld maar een hoofdstuk of drie per jaar. Soms nog minder, want de profetie van Maleachi — een geschrift van in totaal 55 verzen — leverde stof voor 69 predicaties op. Vergelijkenderwijs moet men dan zeggen dat Hommius zich er met de Franse slag afmaakte, daar hij over Marcus — 678 verzen — slechts 400 maal wist te preken...

Wellicht is de zuiverste presentatie op dit gebied door Becius geleverd, die het bestond in een serie over Genesis 18 afzonderlijke predken te maken over de vijftig, de vijf en veertig, de veertig en de dertig rechtvaardigen, die er misschien in Sodom gevonden hadden kunnen worden. Alleen een man met zeer grote kanselgaven mocht zich zo iets veroorloven, of anders zou de kerkeraad

hem wel terechtwijzen, „dat men gheen ding twee maal aan mal-kanderen zal predicken, tot verdriet van de toehoorders.

Toen de dominee van Oosterland eens negen maal achtereens gepreikt had „van die schatting des keyzers”, beklagde zich een gemeentelid bij de broeders van het consistorie, door tactvol in herinnering te brengen dat de predikant vroeger ook al eens buiten zinnen was geweest”.

Ik ben me er van bewust dat wat ik tot nu toe schreef meer aankondiging dan beoordeling van het boek is.

Toch is u wel duidelijk geworden dat ik dit boek van harte kan aanbevelen. Het boek is zijn geld ten volle waard, al begrijp ik dat een bedrag ad f 59,— voor velen nog een uitgave is.

Misschien kan de uitgever nog eens een goedkope uitgave op de markt brengen, want dit boek over het kerkvolk is het waard in veler handen te komen.

Op het tweede deel van het boek, dat handelt over het conflict van de bestandsjaren kom ik t.z.t. in ons blad terug.

Amstelveen.

H. J. v. d Kwast

Socratisch Schimmenspel,
Dr P. A. Meijer,

Christelijk Perspectief no. 22;
Buiten en Schipperheijn,
Amsterdam.

Dit boek heb ik met buitengewone aandacht gelezen; in de eerste plaats omdat het mijn vakgebied raakt; maar vooral omdat het zo levendig is geschreven, de problemen zo geleidelijk duidelijk maakt en zo helder naar de conclusie voert, dat ook „gewone” lezers de schrijver volgen kunnen en genieten van dit studiewerk, dat vaak aan een detective denken doet!

„**Schimmenspel**” zegt de titel. En wel hierom dat de getuigenverklaringen over Socrates verre van eensluidend zijn. Dat is een gevolg van de belangrijke rol, die hij speelde. Daarom wilde men hem maar wat graag voor zich annexeren. Dat kon gemakkelijker omdat Socrates zelf niet schreef; mondeling onderricht kan men gemakkelijk gewijzigd weer-geven.

Zo lijkt het bij de kennismaking met de getuigenissen, dat S. een kameleonachtig figuur is geweest. Nooit zie je zijn trekken helemaal duidelijk. We moeten hem nu eenmaal bekijken door de ogen van anderen heen. Die bril wil dr Meijer wegnemen.

Het blijkt al gauw, dat het niet maar één twee drie is uit te maken, wat S. zelf heeft gezegd. Om het nog moeilijker te maken: het lijkt, dat hij zichzelf tegensprekt! In dat deel van de gesprekken, die hij placht te voeren, waarin hij de gespreksgenoot wil brengen tot erkenning van het ongegrond-zijn van diens mening, maakte S. een ruim gebruik van de methode's, en zelfs wel trucjes, die daartoe in zijn tijd gebruikelijk waren. Heel knap heeft dr M. dat uit de doekjes gedaan. Daarbij heeft hij nog en passant duidelijk gemaakt, dat een paar werkjes

van Plato, de grote leerling van S., werkjes die men als onecht verwerpt, toch echt wel van diens hand (kunnen) zijn. Dat alleen al is een knappe prestatie.

Evenzeer het „uitpellen” van wat S. nu eigenlijk serieus zei.

Merkwaardig is de uitkomst, dat het blijkt onmogelijk te zijn om deze man, die de grote wijsgeer Plato heeft gevormd, zélf met de soortnaam van filosoof aan te duiden.

Een prachtig boek, zeer leerzaam voor ons, die ook telkens met interpretatie's en herinterpretatie's te maken krijgen. De lezer wordt bepaald meer kritisch ingesteld door de lezing van dit boek. Het heeft dus wel een heel moderne strekking!

Het kan enige bevreemding wekken, dat in de serie Christelijk Perspectief een boek over Socrates verschijnt. In vroeger jaren zou dat méér voor de hand hebben gelegen, toen men S. beschouwde als een Christen-voorde-tijd. Dat doen we nu niet meer en dr M. tekent hem dan ook voluit als heiden. En dan toch van belang voor een Christelijk perspectief? Dat hem niet achteromkijkend als Christen uit de Oudheid voor zich opeisen wil, noch nu eigen plaats wil tekenen in het gevolg van de grote man, noch ook vooruitkijkend S. als wenkend ideaal heeft. Ons wordt geen heidens ideaal voorgehouden. Perspectief hangt samen met een woord, dat inzicht, doorzicht hebben betekent. Deze serie wil doorzicht geven en inzicht in onze eigen tijd. En onze tijd vertoont merkwaardige overeenkomst met die van S.!

De belangrijkste periode van diens leven viel in de langdurige oorlog, die van het machtige Athene, dat de hele Aegeïsche Zee met de toegangswegen beheerste en daardoor een grote handelsstad was geworden, ineens weer een onbeduidende provincieplaats heeft gemaakt; en van de Atheners, die in de strijd tegen de Perzen een hoge dunk van zichzelf hadden gekregen, gedisilluseerde mensen. Daarbij was de oud-vaderlijke moraal in de geestelijke ontredde van die oorlog opgegeven. We kennen dat uit 40-45! Men leefde naar de begeerte van het ogenblik. Dat gold ook in het politieke bedrijf. Je kunt dan beslist niet bij houden, hoe vaak de stad van bondgenoten en vijanden wisselde. Alleen het ogenblikkelijke voordeel dreef de volksmassa. En ook toen: het was niet alleen het praktische leven, dat zijn richting kwijt was! Men, d.w.z. de mannen van wetenschap, althans van de geestelijke technieken, léerden en propageerden zo'n houding. Nadat eerst het oude geloof was opgegeven.

Maar dat verlies van geloof dwong er toe, om zich nu af te vragen, wat men nu eigenlijk van dit leven in deze wereld dacht. Uit de discussie's van toen, die dr M. ook bespreekt, blijkt zonneklaar, dat de conclusie's waartoe men bij zo'n onderzoek komt, feitelijk a-priori's zijn. Men stelt ze zonder ze te kunnen bewijzen. Zo bleef men strijden. Totdat de „wijsheid”-leraars, de Sophisten de knoop doorhakten, en zeiden: wat doet het er toe? We hebben voor de praktijk niets met die vragen te maken. Net zoals in on-

ze tijd vrij algemeen wordt geleverd, dat Godsdienst privaatzaak is en verder van geen belang.

Dat Godsdienst daarmee te laag wordt aangeslagen, bewijst het geestelijke en dus ook morele vacuum, waarin S. moest leven. Want het blééf niet bij: „je moet zelf maar uitmaken, wat je wilt geloven; daarin is de mens nu echt eigen meester.” Maar de volgende stap werd meteen óók gezet: de mens is meester over elke stap, die hij zet. Want of die stap goed is of slecht, dat maakt hij strikt individueel uit voor zichzelf.

Het is of U de moderne Existentialisten hoort! De mens is eigen particulier „wet”gever voor het ogenblik; en het is zijn val, wanneer hij niet eigenmachtig over zijn volgende stap beslist... zonder zelfs met de vorige stap rekening te houden.

Dat betekent dan ook wel het principiële eind van een samenleving. Dan moet de medemenselijkheid redden. De eigenmachtige mens wil zichzelf enige beperking opleggen om het zijn medemens niet al te moeilijk te maken. Maar het blijft inschikkelijkheid, waarover hij zelf de beslissing houdt! Het is geen zelfverloochening. Als de ander zich niet verdedigen kan of ons levenspatroon in de weg staat... wat dan? Elimineren: de abortusklinieken spreken een duidelijke taal.

Met medemenselijkheid zijn we in een heel ander klimaat dan: de naaste liefhebben als ons zelf. De „naaste”, dat doet een appél op Gods wereldorde, op Zijn wet, die de liefdewet is.

Van de daken werd in S.' tijd de normloosheid gepredikt. In het leven van alledag werden de gevolgen goed openbaar. Een nieuwe moraal was broodnodig. Maar waar moest men die op bouwen? Voor de oplossing van die vraag heeft S. zich ingezet. Daarvoor is hij ook als „martelaar” gestorven. En daarbij heeft hij zich een man betoond van ontzaglijke zedelijke moed. De staaltjes daarvan geeft dr M. in zijn boek. S. was ook een man met een indringend verstand, die de zwakke stee van zijn tegenstander zag en hem dan schaakmat zette. En... daarmee niet tevreden was! Maar dan trachtte S. de weg te wijzen naar een beter leven. Dat zich niet op redeneringen mocht oriënteren, maar op wat God wilde. En dat was weer een nieuw probleem, zoals U begrijpt.

Want hoe weet een heiden nu, wat God wil? Toch doet hij soms werken der Wet!

Dat doen van „werken der wet” was voor S. gebonden aan de gehoorzaamheid aan geldende positieve (staats)wet. Onschuldig ter dood veroordeeld „gehoorzaamde” hij aan de wet door in de gevangenis te blijven. Hoewel zijn vrienden een ontsnapping wilden voorbereiden en de overheid het misschien wel graag zou zien, dat hij de terechtstelling voorkwam. Maar dat S. in deze staat was geboren en onder deze wetten moest leven en aan deze overheid onderdanig moest wezen, dat achtte S. een goddelijke beschikking. Dús onderwierp hij zich aan het vonnis. De wet, die onze overheid, als het zo uitkomt, met voeten treedt, was voor S. heilig.

Daarmee had hij een vast punt voor zijn levensgedrag: doen wat de wet vraagt.

Daarmee stond hij diametraal tegenover de Sophisten. Het is dus duidelijk, dat heel zijn leven en onderricht een scherpe positie-keus was tegen de heersende tijdgeest in. Daarin hebben we aan hem een „broeder”!

Een merkwaardigheid van S. was, dat hij zich vaak beriep op een inwendige stem, het zogenaamde daimonion. Dat heeft S. speciaal; vele anderen of de anderen hebben dat niet; het geeft door al of niet te spreken aan S. persoonlijk aan, hoe hij moet handelen. Zijn beslissing is door deze inspraak van het „godje” ineens weer strikt individueel.

Merkwaardig! Zodra het gaat om besluitvorming buiten het gehoorzaam-zijn aan de positieve wet, staat hij vlak bij de Sophisten! Die maakten het zélf uit; S. laat zich zeggen door het (eigen?) daimonion. Maar wat was dat? Het geweten? Echt inspiratie van „Boven”? Of zoals dr M. wil, een paranormale begaafdheid? U zult zien, hoe levendig ook dit aspect wordt besproken! Maar de moeilijkheid is: je komt met het daimonion echt niet verder dan de beslissingen, die je zelf, particulier moet nemen. Een gedragspatroon voorschrijven is daardoor onmogelijk, doordat de strikt persoonlijke aanwijzing van het daimonion een stem in het kapittel heeft!

S. stelt zijn leerlingen dan ook voor de eis: zelf beslissen in de situatie, waarin je door goddelijke leiding bent geplaatst. Maar zij stonden veel weerlozer dan hun meester, doordat ze het zonder daimonion moesten doen. Ze waren dan ook ontredder door zijn dood. En bouwden elk een facet van S.' optreden en onderricht uit. Ook deze beperkte navolging van de meester wordt door dr M. interessant beschreven. Waarbij hij de dingen scherp heeft overdacht en geanalyseerd. Zo dat hij het gangbare S-beeld kan corrigeren: Socrates leerde **niet** dat de deugd leerbaar is! Om de zedelijke deugd te verwerven was méér nodig dan boekjes te lezen. Daar kwam ook goddelijke beschikking bij te pas. In zekere zin een „uitverkiezing”.

Socrates verwijst ons niet naar de wetenschap, zoals eigenlijk haast alle denkers in de Oudheid. Hij blijft het gewone mannetje, dat zichzelf en anderen scherpe vragen stelt, maar vanuit de zekerheid, dat hij in een gestructureerd geheel leeft, dat door de godheid gewild is en wordt beschermd. Hij leefde daarin uit zijn geloof. En stelt ons daarin meteen weer voor een vraag! Hij aanvaardde het veelgodendom van zijn stad... en spreekt van **de** godheid. Wat verstond hij daaronder? Ook over S.' houding in en gedachten over de religie schrijft dr M. belangrijke dingen. Belangrijk daardoor reeds, dat hij laat zien, hoe ook de mannen der wetenschap oordelen vanuit hun eigen grondgedachten en in dit geval S. modeleren naar eigen gedachtenbeeld. Reeds de Ouden deden dat. Daardoor kost het inderdaad veel moeite de echte S. te vinden. Uiteindelijk komt dr M. daarbij tot duidelijke conclusies, die ons dadelijk „pakken”. Tevoorschijn komt S. dan als de gewone serieuze man, die uit zijn geloof leeft en door zijn geloofsvertrouwen ontzaglijke invloed heeft uitgeoefend. Want voor de den-

kers na hem bleef het nijpende probleem van de moraal voortbestaan. Hoe moesten ze daarvoor een wegwijzer vinden, die mensen zonder daimonion op de goede weg hield? En daarmee moesten ze dan treden uit de sfeer van het strikt persoonlijke. Wat dr M. hen nogal kwalijk neemt. Maar wat toch ligt in de aard van een moraal, en zedeleer. En die is toch een vast bestanddeel van elke filosofie; en in het kerkelijk leven: van de theologie. Ik sta daar niet zo afwijzend tegenover! Heeft de tijd, waarin men telkens anderen voor zich liet beslissen, hem beïnvloed? Ik denk nu maar aan het laconiek en passief aanvaarden in de Kerkwereld van besluiten door anderen genomen, en die toch zo'n invloed blijken te hebben op ons huidige kerkleven! Het zou te begripen zijn.

Een ander punt, waar ik het voorhoofd frons, vindt U op pag. 57 e.v. Me dunkt, daar had de schrijver méér moeten zeggen, juist omdat hij Christelijk perspectief wil geven. Ik vind daar: „wanneer de mens niet blijft staan bij het louter materiële... dan moet er in zijn denken een proces plaats vinden, waarbij hij „abstraheert”, namelijk van het puur materiële...” De mens is kennelijk bereid om louter fysieke dingen op te nemen in een visie, waarin deze dingen niet langer een uitsluitend fysieke rol spelen...” „de godsdienst bepaalt eerst wat hogere machten zijn... dieren, stenen, bossen... Zij worden alle „geabstraheerd” van hun werkelijke functie en krijgen er een dimensie bij”. „Vanuit deze stand van zaken dient men het vraagstuk van het begin van de wijsbegeerte te zien.”

Ik dacht, dat het juist een abstractie — en afval! — was, als men de fysieke dingen als **louter** fysisch zag. Ik geloof niet in dit begin van de „ontiek”. Dit is overigens een mooi woord om het soms vaag geformuleerde vóór-wetenschappelijke wereldbeeld aan te duiden. Het zet ons, gewone mensen, die geen wijsgeren van professie zijn, toch weer op een voluit menselijke plaats. Wij bezinnen ons ook op de wereld, waarin we verkeren. De wetenschap systematiseert dat denken alleen.

En we zijn er ons na lezing van dit boek te meer van bewust, hoe belangrijk daarbij is voor ons Gods openbaring en beschikking. U merkt wel, met hoeveel belangstelling ik dit boek heb verslonden. Er staat veel in, dat ons met verve wordt voorgeschoteld. Het brengt ons de achtergronden onder het oog, die altijd weer aanleiding zijn tot vertekening van mensen en hun gedachten. Ook nu is het van groot belang onze ogen daarvoor wijd open te houden. We zouden anders nog gaan geloven, dat een krant béter zichzelf blijven kan, wanneer ze opsmelt. Nu is ons frontje wel smaller, dan het voor S. in zijn tijd, in het geestelijk centrum van de toenmalige wereld was. Maar wij in onze situatie kunnen ook niet met knollen uit de weg, als we ci-troenen nodig hebben! „Wie zegt wat, waar, wanneer en waarom?”. Op het stellen van die vraag is het boek toegespitst. Het kost gewoon f 28,50. Leest het en leert er van! Het is een goed boek.

Zeist.

A. P. Muys

Aktie Greet Rietkerk

Reeds enkele keren heeft in Opbouw een bericht gestaan van het werk dat zr. Greet Rietkerk en anderen in Ethiopië doen.

Hun ziekenhuiswerk heeft uw belangstelling, gebed en financiële steun nodig.

Daarom attenderen we u nog eens op het gironummer 3186402 van: Stichting Zendingsthuisonderzoek Holland, Gladiolenstraat 56, Lisse.

Voor de zending

SOEMBA-BORNEO (67) — Loekas was een begaafde Soembanese jongen. Op school ijverig, vriendelijk, hij deed echt zijn best en ieder was er van overtuigd, dat hij een goed onderwijzer zou kunnen zijn. Nadat hij de daarvoor bestemde opleiding gevolgd had, werd hij aangesteld tot schoolgoeroe, kreeg een standplaats toegewezen, trouwde met het meisje Debora en begon zijn werk aan de school.

Beiden deden met plezier hun werk. 't Wat een genot ze bezig te zien, ook buiten de school, in de kampong. Ze waren daar echt „boden van hun Heer”. In huis hadden ze vier jongens, die te ver af woonden om elke dag op en neer naar hun ouders te gaan; die bleven dus door-de-week bij de onderwijzer.

De zendeling (ons verhaal speelt al veel jaren terug), zag op zekere dag een Soembanese zijn erf opkomen, met een brief. Een boodschap van Loekas. Een vraag om brandzalf, want enkele schoolkinderen hadden een ongeluk gehad.

Nu deed dat bericht direct vermoeden, dat er wel wat meer loos was. Maar de boodschapper gaf niet veel informatie. Wat was er gebeurd? Hij wist het niet precies. Maar wél kwam er uit, dat de vier jongens hun arm verbrand hadden tot aan de elleboog.

Was er een pot kokend water omgevalen? Weet niet, tuun, was er niet bij.

De zendeling besloot zelf te gaan kijken. Niet zo'n eenvoudige zaak, want het betekende minstens drie uur rijden, de nacht overblijven, de volgende dag terug. Toch vond hij het nodig en met medicamenten en verband ging hij op pad. En toen hij aankwam bleek hoe nodig zijn hulp was. Loekas en Debora begonnen direct omstandig te verhalen, wat er gebeurd was, maar de zendeling meende eerst de patiënten te moeten helpen. Daarna zouden ze wel verder overleggen. En toen de jongens bij hem gebracht werden bleek duidelijk, dat er toch wel heel wat gepasseerd moest zijn. Wat een brandwonden! Die waren wel behandeld met palmolie, maar meer deskundige hulp was geboden. Daarna kwam het verhaal. Omstandig, zoals dat op Soemba gewoonte is. Heel breed en van de aanvang af al met uitingen van schuld. „Ik ben beschamd om het u te zeggen. Ik ben dom geweest, maar Satan is in mijn hart gekomen, heeft mij verleid, ik heb geluisterd en ben gevallen.”

Ja, dat was gisteren. We hadden ons in de rivier gebaad, Debora en ik, en toen kwamen we thuis en toen misten we een paar sieraden. Overal gezocht, nergens gevonden. En wie waren in huis geweest? Enkel de vier jongens, dus die hadden het gestolen. Gepraat, gevraagd, maar nee hoor. Zij hadden niets gezien, ze wisten nergens van. Maar dat kon toch niet? Wie was er nu anders, die de sieraden zou kunnen hebben weggenomen? Eén van hen, of misschien wel samen, wie schuldig?

Loekas wilde beslist weten, wat er gebeurd was en zón op een middel om dat te weten te komen. En hij vond het. Maar Debora zei, dat kan toch niet, dat mogen we toch niet doen. Maar Loekas

was in alle staten. De sieraden dan? Moeten we dat zomaar op zijn beloop laten? Nee hoor. Kom maar mee.

De jongens kregen het volgende te horen. Ik neem vier centen, gooi die in een pot met kokend water en ieder van jullie moet er één uit halen. Je hoeft niet bang te zijn, want als je niet schuldig bent verbrandt je hand niet. Alleen als je wat op je geweten hebt, ja dan... Maar de jongens hielden vol helemaal niet debet geweest te zijn aan het verdwijnen van ketting en broche.

En toen, ja toen hadden ze elk geprobeerd een cent uit die pot met kokend water te pakken. Met de gevolgen, die de zendeling gezien had. Wat een ellende, die brandwonden. Maar wat groter ellende: Loekas met zijn methode, die regelrecht uit het heidendom kwam, om er achter te komen, wie schuldig was. De jongens met de schrik van dat kokende water. En de kampongbewoners, die het allemaal breedvoerig bespraken. Was dat nu een christelijke goeroe? Was dat nu wat anders dan de methode van de marapoe-dienaars?

De zendeling heeft heel barmhartig, maar toch wel heel duidelijk Loekas zijn zonde onder ogen gebracht. Dat kostte geen grote moeite. Loekas was beschaamd, duidelijk ook tegenover zijn dorpsgenoten. Een Heer volgen, die niet eens mensen beschermen kan in zulke moeilijke situaties! Wat is dat voor een Heer.

Ja, Loekas had het wel heel duidelijk erkend. Satan was in zijn hart gekomen en die had het werk van onze Heer Jezus verstoord.

De brandwonden zijn spoedig genezen. Maar de littekens bleven. Juist in het zendingswerk ligt dit alles gevoelig en Satan buit dat uit.

De sieraden zijn terechtgekomen; bij de overplaatsing van Loekas en Debora en de verhuizing kwamen ze tevoorschijn. Ze waren tussen de naden van de vloer gevallen.

Dit verhaal speelde zich af minstens vijftig jaar geleden. Maar het is illustratief voor het leven, ook zoals dat vandaag op Soemba is. Dezelfde krachten komen openbaar. En de harten van de Soembanesen, die zich tot Christus bekeren, hebben nog altijd een opening naar het heidendom. Maar geldt dat enkel daar? „Strijdt om in te gaan”, in Nederland, op Soemba, overal en altijd.

Kerknieuws

BEDANKT voor de benoeming tot vlootpredikant: ds S. A. van der Veer te Giessendam-Neder-Hardinxveld.

LANGERAK — Geslaagd voor het Peremtoir examen voor de klassen Gorkum kandidaat H. A. Strating, beroepen predikant te Langerak.

Bevestiging en intrede zullen D.V. plaats vinden op zondag 19 januari te 9.45 en 2.30 uur n.m. Bevestiger is ds H. van Ommen te Arnhem.

BEROEPBAAR: kandidaat A. Beefink, Zandkamp 253 (vorige week werd nr. 25 abusievelijk vermeld), Hoogland.

VOORTGEZETTE CONVENTSVERGADERING — Voorts werd de nodige aandacht gewijd aan het rapport van de Commissie voor de Opleiding tot de Dienst van het Woord. Een derde begeleider is noodzakelijk gebleken. Dit zou aanvankelijk ds G. Janssen te Amsterdam-West geweest zijn. Deze moest echter door ziekte het laten afweten. Op de derde zitting van de Conventsvergadering zal een vervanger benoemd worden. Drs H. de Jong te Amsterdam en ds H. Smit te Den Helder (de huidige begeleiders) lichtten het rapport toe. Er zijn momenteel plus minus 20 studenten, die zich op de ambtsbediening D.V. in onze kerken voorbereiden. Daarvan studeren er acht in Apeldoorn. Het gebeurt wel, dat iemand om bepaalde studiereiden eerst in Groningen gaat studeren om daarna naar Apeldoorn te vertrekken. De band aan de kerken is voor onze theologische studenten uitermate belangrijk. Hier ligt ook een taak voor de plaatselijke kerken zelf. Verder werd op de kerken een dringend beroep gedaan om het werk van de noodzakelijke begeleiding financieel te blijven steunen. Omdat er nog verschillende zaken ter behandeling resteerden, werd besloten D.V. de Conventsvergadering te Utrecht voort te zetten en af te sluiten op zaterdag 25 januari 1975.

Vier regionale vergaderingen hadden naar dit Convent afgevaardigden gezonden, nl. die van het ressort Amsterdam, Harderwijk, Enschede en Kampen terwijl Br. Kats uit Arnhem mede sprak en handelde namens de kerken van Velp, Nede/Aalten/Winterswijk.

Terwijl de vergadering wisselend onder leiding stond van ds W. G. Visser te Utrecht en ds H. J. van der Kwast te Amstelveen, werd ze na een dringend dank- en biddend gebed van de tweede prases (ds v. d. Kwast) geschorst tot 25 januari a.s.

Op 17 januari 1950 werd in Dalfsen het huwelijk gesloten tussen

A. K. de Groot

en

F. Dijk

Wij danken de Heere, die ons leven leidt, dat wij hun zilveren huwelijksfeest samen mogen vieren.

Zaterdag 18 januari a.s. bent u van 15.00 tot 17.00 uur van harte welkom op het adres Einsteinlaan 20 te Hoogeveen om hen te feliciteren.

Emmy, Dick en Mirjam
Ineke
Marian en Aard
Ad

Plaats uw
familieberichten
in dit blad

De HERE heeft ons verblijd met de geboorte van een zoon en broertje

Pieter Bastiaan

J. Stuij
G. J. Stuij-van der Vlies
Dirk Jan
Kees
Adriaan

Steenwijk, 7 januari 1975
Westercluft 24

Tijdelijk:
Diaconessenhuis te Meppel.

Ons vakantie reisplan 1975

OOSTENRIJK

Deze unieke jongerenreis naar het Bregenzerwäld gaan wij dit jaar weer doen voor de 16de keer. Door de vele aanvragen gaan wij dit jaar weer 3 reizen maken, om teleurstellingen te voorkomen: schrijf per omgaande.

De kampeerboerderij van mevr. Platz in het bergdorp Schwarzenberg biedt ons volop de gelegenheid van deze kampreis te genieten.

's Morgens vroeg met de bus weg, 's avonds in Oostenrijk.

De prijs, alles inbegrepen: verzekeringen, bustochten, etc.

De data is als volgt:	Prijs
7 juli t.m. 16 juli	f 375,—
17 juli t.m. 26 juli	f 375,—
28 juli t.m. 6 aug.	f 375,—

Folder op aanvraag.

Aanmelden bij de kampleider:

JAN WIJNSMA,

Langgrouwsterweg 39, Nijkerk (O-D),
Post Metslawier, Fr.

Tel. 05192-293 - b.g.g. 294.

Ga met uw vakantie naar de Veluwe!!!!

Wij bieden U 2-4-6-8 persoons Bungalow's aan voorzien van alle comfort.

Voor en naseizoen ongeveer 40% korting.
Bespreek nu.

Eigen Kinder- en Kleuterbad (Verwarmd).
Nieuwe Kantine (Het Karrewiel).

Camping en Bungalowpark

„Ackersate”

Harremaatweg 26, Voorthuizen
Telefoon 03429-1274

Redactieleden

Drs H. de Jong
Ds E. R. Postma
D. W. L. Milo
Ds H. Smit
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

Postbus 7176
te Amsterdam.
Redactie-assistent
K. Muller

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Slotlaan 220, Zeist.
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 27,50 per jaar
f 14,— per halfjaar
f 7,25 per kwartaal
Buitenland: Europa
en zeepost f 30,—
Luchtpost f 50,—

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Pasteursingel 29b,
Rotterdam-7
Tel. 010-153703
Giro 40 49 45

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.